

BUNJEVAČKA I SOKAČKA VILA.

ODZIVNICA.

III. Da ti pjevam?

Pjevo bi ti o prirodi,
 Raju ovom pjesnikovom,
 O toj knjizi svetoj, bajnoj
 Sve višnjega, tvorca svega,
 Koja ljude svjestne vodi
 Ka svjetlosti onoj sjajnoj —
 Put je pravi i istina
 Vječna rajska slast milina
 Zvana Alfa i Omega . . .
 Al te svete knjige tajne,
 Pjesnik čita ponajbolje,
 U krajeve uznet sjajne
 Sjedeć božje uz priestolje;
 Čati, vidi i proniče
 Vidom duha vilinskoga,
 Stoji l' sunce il se miče?
 Zašt nesgori s' žara svoga?
 Tu njegove i sunčanih
 Tih svietovah razsejanih
 Svjetlost mjeri, broji zrake;
 Tu ti rajsku ljepost gleda,
 Srće sladju slast od meda,
 Pak prozire kroz oblake
 Na tu našu majku grudu;
 Čini mu se divnom, bajnom
 Velikome u svemiru,
 Ko drag kamen u okviru
 Prstenovom zlatno-sjajnom.
 Želje mu se slatke budu,
 Pak u Višnjeg lik pogleda,
 Kano da ga smirno moli:
 „Nebilo ti to uvrieda,
 Na zemlju me pusti doli!“
 A Bog izvor sve ljubavi,
 I zatočnik sjaj slobode,
 Nasmiehnuv se, ko odoli,
 Kô da reče: „Ti si pjesnik,
 Podji ljubav pjevaj, slavi,
 I slobode rajске plode,
 I čar divni sve prirode,
 Moj i njihov budi vjesnik,
 Po njih vodi k meni ljude,
 Da mi svatko blažen bude.“
 Pjesnik snidje. A priroda
 Sva vesela njeg pozdravlja
 Svog obilje čara, ploda
 Svakog mu u krilo stavlja:
 Danica mu kliče: Zdravo!
 Zora mu se osmejkuje,
 Nebo vedro, rujno, plavo
 Sunašcem mu namiguje;
 Rosne kapi njemu blište,

Sag se šaren njem'odkriva,
 A travica svaka ište,
 Da mu stope sve celiva,
 Čim se vije, čim se ziblje
 Njima voljna se pregiblje . . .
 Svaki pupolj njemu cvate,
 Svaki cvietak njemu miri,
 Šar laptiri svud ga prate,
 Čim mu blagi vjetrić piri,
 Te ga milki nježno, blago,
 Kano dragi svoje drago . . .
 Pregiba se vito granje,
 Da mu liepi hladak stvori,
 A ptičicah željkovanje
 Slatkoglasno mu žubori,
 A potok mu šaptje milo,
 Kroz dole se vijuč krilo . . .
 A on blažen s'takva slavlja
 U radostih pliva moru,
 Srdce vrije, odpozdravlja:
 Ravan, polje, dol i goru,
 Nebo, sunce, travkã, cvietje,
 Biser-rosu sjaj zorice,
 Vjetrić što no ga oblietje
 Milopojke i sve ptice, —
 Te napetim duhom sluška:
 Što mu miriscvietje veli?
 Što mu žubor potok šuška?
 Što mu tihi vjetrić želi?
 Što li ptica ptici kaže?
 Što l' leptiri šapću cvietju?
 Zašt' se listak s listkom slaže
 Ko da s' ljube i prepletju . . .
 Vidi, čuje, zna sve ovo
 Sretno srdce pjesnikovo!
 Ali blage sried večeri,
 Kad se u san sviet ušika,
 Istom tad u punoj mjeri
 Kipi srdce u pjesnika;
 Ona mehka mjesečina,
 I nebrojnih zviezdah jato,
 Neprekidna ta tišina,
 Povjetarce umiljato,
 Što mu nosi iz tihana
 Miris kano kad tamjana; —
 Il' ko uzdah što se kradom
 U srdašcu nježnom budi,
 Pa tajnom se sa nasladom,
 Vije s'mome miris grudi . . .
 Sve to njega tol' opaja,
 I srdce mu tol' ogrieva,
 Da se mnije u sried raja

Pak se pjesma sama pjeva :
 „Velik li si, Bože dragi!
 U tom hramu velikome,
 U svakome stvoru tvome
 Velik tvorac, Otac blagi!
 Nedostižan umom, duhom,
 Al' dokučiv vidom, sluhom,
 Gleda crvke, gleda mravke,
 Gleda cvietje, gleda travke,
 Slušo uzduh od vjetrica,
 Ili cvrkut malih ptica —
 Gleda l' divne te promjene
 S kojih ništa se negubi,
 Već u divnom sve suglasju
 Ko da sve se slaže, ljubi, —
 Sve svog Tvorca tebe slavi,
 Sve se tvojom dikom bavi,
 Jer sve j'samo odsjev pravi
 Neizmierne ti ljubavi.
 Njom priroda sva nam diše,
 Morja, rieke njome struje,
 Svaki cvietak njom miriše,
 Po svud njezin glas se čuje :
 Oj! stvorovi nad stvorovi!
 Ljudi, dika, božjeg lika,
 Čujte što vam narav slovi :
 Svog priznajte izvornika!
 Ljubite se! Bog je ljubav!!!
 U ljubavi Bog se slavi;
 A plod njen jest divan, ubav;
 Ljubav žića jest milota,
 Bez nje nije ni života,
 Nit krieposti ima prave,
 Niti sloge, niti snage,
 Nit slobode ima drage,
 Niti žrtve, niti slave.
 Njezin oganj čisti, sveti,
 Osmjeljuje i slobodi,
 Ma pogibelj da nam prieti,
 Ipak željnom cilju vodi, —
 U njoj jesu sve vrline,
 S patuljakah stvaru džine. ¹⁾
 U njoj leži dobro svako,
 A bez nje jest sviet taj pako“...
 Tako pjesnik. A ti ljudi?!
 Da l' jim spiev taj diže grudi?!
 Pjevo pjesnik danju, noću,
 A sviet hudi ko da spava,
 Il ga sluša neću, hoću,
 Ili mu se podsmejava...
 Ovaj viče : Nuto lude!
 Onaj : pievac taj bulazni,
 Mlati slamu riečih prazni,
 Pak to neka slast mu bude.
 Čemu mene nagon tjera,
 To je Bog moj, moja vjera...
 Taj se čudi čudnom svetcu,
 Kakvi oganj čisti, sveti
 U ljubavi? dik ²⁾ pameti!
 Nauk takov jest za djetcu...
 Tamo silnik mu se grozi :
 Kakvoj sanjaš o slobodi?
 Ovog svieta mi smo bozi,

¹⁾ Gorostas = oriaš.

²⁾ Porugljivo = ko bajage.

Moć nas samo slavi vodi.
 A narodi, to su stoka,
 Bez razsude umne, zdrave,
 Gnjest ih treba, a bez roka
 Nedat nigda dić im glave.
 O tom pjevaj, jer inače
 Drhtji, štrepi vilovnjače!..
 Tu velikaš, veli, oni :
 Nebavi se koje čime,
 Pjevaj moja djela, ime,
 Nek mi slava svietom zvoni;
 Pak evo ti pusta zlata
 Uz to milost obilata...
 Ali pjesnik dobro znade
 Velikaška rieč što važi, —
 Ko i djela koja grade, —
 I milosti da su laži;
 Prazno srdce, puna usta,
 A pjesnika sreća pusta...
 Al to pjesnik sve prezire,
 Jer je pjesnik ptić slobodan,
 Predmet što mu duhu srodan,
 Il iz srca mu izvire,
 Pak mu maštu draži, zgrieva,
 O tom samo pjesnik pjeva.
 Zivi pravdi i istini,
 I prirodnoj toj milini,
 Kriepost samo slavi pravu,
 Ljubav čistu, umiljatu, *ljubav njezin rođa sloboda*
 I slobodu obilatu,
 Ne za novac, ne za platu.
 Čist mu onaj oganj sveti,
 Svud slobodan duh mu leti,
 Pa, da što mu drago prieti,
 Zapoviedju neda s' speti!..
 Ah! riedki su, samo riedki!
 Koji spiev mu razumiju,
 Te se duhom š njim uzviju —
 A većinom nanj su jedki :
 Nenavidni, ohli, glupi,
 Strastni, biesni, tupi...
 Pak ti zlobe sirotana,
 Djela crna mu podmeću,
 Javno i podlo iz tihana
 Podkapaju njemu sreću;
 Goniti ga neprestaju
 Od jednog do drugog grada
 Dok u tudjem biedan kraju
 Nesvisne u gorkom vaju
 I od nužde i od glada...
 Oh! kol' putah jadu u tomu
 Diže mutne k nebu oči,
 Zeleć sreću milom domu —
 Opet rad je gor da kroči
 Ka priestolju u visine,
 Višnjeg Tvorca u bližine...
 Al sa svjetske zlobe, jada,
 Duh mu težak, klone, pada...
 Il da ima mjesta gnjevu
 U srdcu i nježnih grudi
 U jedkom bi gorkom spievu
 Izlio ga na sviet hudi,
 Dušmane si uvijek kleo,
 Od osvete uvijek vreo...
 Al ovako u strpljenju

Snoseć svoje gorke jade,
Da ne sdvoji baš sasvime
Duh ga Vile posestrime
Bodri, te u žalnom pjenju
Samo cvilit, plakat znade . . .

Evo svjetske slave, dike!
Lovorike za pjesnike! . . .¹⁾

Oh! moj Mile, i bez Vile
O svem tom bi pjevat znao,
Nit bi pjesmom brzo stao,

Ah! da nisam i ja, jao!
Sa prijestolja onog pao!
A gledj pjesme i struje joj sile!
Odkud tekla, kako l'se izlila?
Da l'je šapot posestrime Vile?
Il' se izvi izpod mašte krila?
Da l'po želji liepa je i krasna?
I da li se komu god dopada?
Neznam pobro! samo to znam dobro:
Vjestnica je živa, prava, jasna
Srdca moga i mog ljutog jada! ²⁾

Milanko.

¹⁾ Kad pisnici cvile onda komu srce nije od kamena želio bi, da pisnik žaliti nepristaje; a kad se veseli, onda se i žalosno razveseli. Dakle mili pisniče, žalio ti ili se radovao, samo nam pivaj nepristano. Ured.

²⁾ Mislimo da će učitelji mnogo koristiti, ako će najskole ovu poslidnju pismu proučiti. Nama se vooma prikladna vidi za deklamiranje. Tu se najuzvišenija misao, misao Boga, stostručno proslavlja. Ured.

MILANA HISTORIČNA PRIPOVIDKA ZA MLADEŽ I ZA RODITELJE.

OD NIKOLE GJORGJEVIĆ VUKIĆEVIĆA.

XI.

MILANA SE DAJE SVOM OTCU POZNATI.

Ovo večer bijaše za našu Milanu vrlo žalostno. Blido lice suznoga oca; teški okovi, u kojima ga je vidila; i strahovita tavnica njegova nepristano joj prid oči izlazaše. Nesrećno stanje očino uznemirivaše ju. Samo jedna nada, da će odsad oca svog češće vidjati i sudbu njegovu koliko toliko odlakšati moći, kadra je bila tugu njenu ništo malo ublažiti. Pošto svoje obične poslove posvršuje, dodje u svoju sobicu i pomolivši se Bogu da joj blagoslovi namiru njenu, legne u postelju, ali zaspati nije mogla.

Ponoć prodje a Milana još ni očiju nije zatvorila bila. U tom se probudi i vratarica, i počne spremati svoga muža na put. Milana takodje ustane i vratarici pomogne.

Oko dva sata posli ponoći vratar se na put krene, a žena njegova pošto ga isprati, vrati se u svoju sobu i legne opet spavati.

Milana pričekala dok se sve u zamku smirilo nije, pa onda pomolivši se kripko Bogu, ključeve tavnice, koje joj je sinoć vratar pridao bio, s klina skine, svitilnik zapali i sakrivši ga pod pregaču, bosonoga uputi se kroz mračni hodnik upravo u tavnicu svoga oca.

Polagano i sa strahom otvori ona tavnicu. Sužnji bijo je još budan i sidijo zamišljen na kamenu. Opazavši pri svitlosti tavnicařovu služavku, začudi se on i zapita: „Jesi li ti dite moje il me oči varaju? šta ti ovdje tražiš tako kasno, ili bolje reći tako prirano? Malo prije je oglasio stražar gori na kuli, da je dva sata posli ponoći.“

„Oprostite mi — tihim glasom smirno odgovori Milana, — oprostite mi, što vas tako u nevrime uznemirujem. Ja bi rada bila s vama na samo govoriti.“

„Dite moje, — rekne na to sužnji, — to je za tebe vrlo opasno, to će te možda u veliku nepriliku dovesti. Po tvome sinoćnjim ponašanju, ja se nebi od tebe nikakvom hrdjavom dilu nadao, ali znaj, da poštena divica ne smi obnoć ni priko praga svoga koračiti. Da, diva triba

da obnoć vrata od svoje sobe većma zabravi, nego što su gvozdena vrata na ovoj tavnici zatvorena.“

„Budnite spokojni, — odgovori Milana, — sve živo u ovome zamku osim pitla i noćnog stražara duboki san boravi. Ja se nisam nesmisleno ni iz hrdjave namire ovamo uputila. Bog je sam mene ovamo doveo. Ja vam nosim glas od vaše kćeri, od vaše jedinice Milane!

„Od moje kćeri!“ za čudjen rekne sužnji. „Ako je tako, to si ti andjeo, što u ponoćno doba dolaziš u ovu tavnicu. Poznaješ li ti Milanu moju? jesil ju vidila, jesili s njome govorila? Je li ona zdrava, je li srećna? O govori, govori brzo!“

„Ja vam najbolje glase od nje nosim,“ — odgovori Milana izvativši iz svojih nidara kolajnu otčevu, koju je sa sobom ponela bila. „Jeli vam poznata ova kolajna i ovaj zlatan lanac, učtivo zapita ga ona.“

„O ta to je onaj amanet, kog sam ja mojoj dobroj kćeri o rastanku našem za spomen dao. Ja sam je zavitoćvao da amanet taj nikome iz ruku nedaje. Ti dite moje mora da si s njome vrlo dobro poznata, i ona ti je kolajnu tu po svoj prilici samo za to dala da mene s njom lakše uviriš da te je ona k meni poslala.“

„Milana nije nikome amanet tvoj dala, — odgovori ona. — Pogledaj me dobri moj oče! Ja sam tvoja jedinica, ja sam Milana tvoja!“

Ona je, prije nego što je drugi put u tavnicu poslala, mrku boju sa svoga lica sprala, i sad prinesavši svitilnik bliže, učini se ona otcu svom da je mlogo lipša, nego što je prije bila. Bila i rumena boja prilivaše se na njezini obrazčići, kao što se priliva bililo krina u bliskosti rumene ružice, ili u bagrenosti jutrenjega neba; kvrčaste plave vlasi krasiše joj glavu, i suze bliskau se u njenim očima, dočim se ona umiljato osmijavaše.

„Milano, sladka moja Milano! — s radošću poviče Branislav, i ispusti na zemlju kolajnu, — odi, odi, da te zagrlj tvoj roditelj. — Sad nemarim, ako će se i kamenite stine zamka ovoga na moje time survati, kad sam samo tu utihu doživio, da tebe opet viditi, i moim roditeljskim prsima prigrliti mogu. S ovim ričma prigrliti otac svoju kćercu k srcu svome, i orosi lice njeno obilnim suzama radosti. Milana je takodje plakala, i zadugo ništa drugo nije mogla izgovoriti, samo ove riči: „Oče dobri moj oče!“

„Ali kaži mi za ime Božije sladko dite moje — posli dužeg plača rekne otac, — kako si ti u Brestovac došla;

pripovidi mi šta je primoralo jedinicu moju, da u službu stupi kod jednog od najmanjih služitelja u ovom zamku!“

Milana pripovidi u kratko sve što se s njome posli nesrićnog rastanka dogodilo, kako ju je Marko gostoljubivo primijo, i kako je ona na tajmisao došla da u Brestovcu službu traži, da bi tako priliku dobila, za oca svog čuti i njega viditi.

„I sad — završivši dovde poznatu nama povest svoju produži Milana, — Bog je toplu moju molitvu uslišao, i plamteću želju srca moga blagoslovijo. Ja sam dobila evo priliku, da tebe najmiliji moj roditelju češće vidjati i nagledati, i tvoje mudre nauke slušati mogu! O! ta ja sam sada najsrićnija kći na ovome svitu. Od sad ništa više od blagoga Boga neželim, nego da tebe iz ove mračne tavnice izbavljena i slobodna vidim!

S suzrim očima prisiče otac njenu besidu. „Ah! ne najsrićnija, ali za cilo najbolja, najčestitija si ti kći, draga moja Milano, a ja sam najsrićniji otac na svitu. — Meni bijaše teško snositi udar sudbine, kad sam zlatan lanac sa željezni okov prominiti morao. Ali sada blagodarim Bogu na tome udarcu, koi me je naučio poznati i ciniti srce jedinice moje. Kad me je svitli car naš prije nekoliko godina za moje zasluge ovom kolajnom na zlatnome lancu odlikovao, držao sam se za najirićnijeg čovika na svitu; ali sad u teških okovi ovi, koi mi ranjeno rame nepristano pozledjuju, držim ja sebe za mnogo srićnijega nego što onda bijah. Teret ovih okova meni nije više nesnosan, i ovo sladko trenuće nebi dao ni za kakvo blago ovoga svita! Šta je zlato? — prezriteljni pogled bacivši na kolajnu, koja još jednako na zemlji ležaše, produži on — šta je zlato ovo, naspram rajskoga blaženstva, koi Bog dobrotelji često još i ovoga svita nagradjuje! Ali ne, nepravo vridjam ja ovu zlatnu kolajnu — podignuvši je s zemlje nastavi govoriti, kolajna je ta za nas od najveće važnosti, ali ne zato što je od suvoga zlata sakovana, nego zbog onih krasnih znamenja, što su na njoj izžbljena.“

„Da draga kćeri moja, u ovom važnom za nas trenuće ispunila se najtočnije ona sveta istina, od koje znamenja na ovoj kolajni viditi možem. Svevideće oko Božje bdilo je nad tobom i sačuvalo te je dobru i nevinu. Priblagi i pravedni sudija sa visine svoga pristolja milostivim okom pogledao je u ovu tavnicu, i meni je strahovito ovo misto mučenja u drugi raj pritvorijo. Nikoga se neboimo, kad je samo on s nama. Vidiš kćeri moja, knez Strašimir htijo nas je da upropasti, ali je tim samim i nehotice poslužijo kao orudje priko kog nam je desnica svevišnjega neizkazanu radost ovoga sastanka priugotovila.“

„Blago tebi kćeri moja što si u mladnjim svojim godinama iskusila šta je patnja i trpljenje, i što u ovo gluvo doba, — koje mloge tvoje vršnjakinje u igranju i veselju provode, — nadgledaš svoga sužnoga Oca. Patnja koju obični ljudi za najveće zlo drže, tebe je sačuvala od poroka i naučila poznati i osićeati sladost dobroteljnoga života. Budi i od sada dobra, i ispunjavaj i sve druge Božije zapovisti tako, kao što petu Božiju zapovist ispunjavaš. Ostani svagda postojana u dobrotelji. virom u raspetoga spasitelja pobeđuj svako iskušenje koje bi te na zlo navesti htilo, pak viruj mi, biti ćeš srićnija, nego da sidiš na najsajajnijem carskom pristolju.“

Na kuli zamka zatrešti rog noćnoga stražara koi zoru objavljivaše.

Milana poljubi oca u ruku, ugasi svitnjak, izidje

iz tavnice i zabravivši ju povrati se brzim korakom kroz tavnici onaj hodnik u svoju kletku.

(Slidi.)

RODITELJI MORAJU U GOJITBI ILITI ODHRANJENJU DETCE SPORAZUMITI SE S UČITELJI.

(Produženje.)

Često je čuti roditelje, gdje se sami tuže govoreći: „Što je s tim djetetom: niti se je uvrгло na oca niti na majku; a gle, kakova su opet druga naša djetca? A drugi opet: „To mi je djetce zagonetka; jednako svu djetcu gojimo; al' evo, s tim je izpalo naopak.“ Pa gle vi roditelji! kad je to za vas toli čudno, što vam djetca nisu sva jednaka, t. j. onakova, kakova bi želili da budu, — kad se vi sami varate u njih, koju ste jednako odhranili u svojem okrilju; koliko to istom mora biti čudno i mučno učitelju, kad mu se napuni škola na stotinu različite djetce iz različitih kućah dakle iz različite gojitbe. Kako se vrlo i često istom on može prevariti u nagnjenoj djetci, nepoznavajući njihove osobine t. j. njihove sposobnosti naravi i sklonosti duha. A to mu je prva i glavna zadaća, skroz poznati svako djetce, te ga istom uspješno plemeniti. Rimljan Ciceru reče: — svatko se mora, koliko se god više može odgojivati prema svojem značaju — prema pogrěškam i plemenitim osobinam.“ Doklegod pako učitelj nepozna djetinjih osobinah, nemož ga gojiti prema značaju mu; nego što je gorje: gojitba mu može biti pogrěšna, jer često fali i privari se. A da je tomu tako, evo primera! N. p. jedno je djetce dobre glave, dakle moglo bi se dobro učiti, al' neuči; dakle naravno ništ i nezna. Učitelj pako misleć, da je tvrde glave pa zaoto nemože naučiti i smiljava mu se. Eto kako je sad učitelj falio! — Drugo opet marljivo uči i opet ništa nezna, jer je tvrde glave. Učitelj pako misleć da nezna jer neuči, oštro ga kazni (kara), djetce napokon izgubi volju k učenju, jer mu je takvim načinom ne mila i zabavna učionica, nego tegotna i nesmiljena mučionica. Eto, učitelj je falio! — Treće je djetce prije dobro učilo, al' potlam pavši u bolest, te potlam bolesti nastavi svoje učenje slabije; učitelj pako misleć, da se je djetce ulenilo i kazni ga upravo sada, baš kad bi ga trebalo žaliti. Eto opet je falio!

Četvrto je plašljivo, nu medju djetcom zaboravi se, te s ostalom djetcom i počme bučiti; učitelj ga opazi te s ostalom ga djetcom pokara (kazni) stajanjem, klečanjem, a valjda i šibom il zatvorom. ¹⁾ Pa gle! njemu bi dosta bio ozbiljni il oštriji pogled, a najviše opomena. Peto je podvrgnuto laži i kradji, te kao takovo, on baš tuži sudruga potvarajuć ga lažom; učitelj pako da prepriči put zlu i gadnoj toj navadi, virujuć lažcu i kazni nevinu. Eto učitelj tako varajuć se i godine provede, dok napokon u trag sklonosti djeteta dodje. A tomu bi se friško dalo doskočiti, kad bi vi roditelji izručujuć svoju djetcu, ujedno izručili učitelju i njihove osobine, iskreno označili njihove dobre i zle sklonosti naravi i duhu. Učitelj bi na brzu ruku znao svemu doskočiti. Koliko se putah dogodilo, da se je učitelj djetetu pretio, korio ga i kaznio, pak sve to nepomoglo ništa, ali kašnje, pokle mu je pronašao pravu žilicu, s dobra sve i šlo dobro.“

(Sliedi.)

¹⁾ U gradiću B. — Učitelj zatvori takvog plašljivca samo na ¼ sata, pa gle, što se sbilo! djetce se prestraši na toliko, da se je potlam i u snu trzalo; a kod kuće sančat ni za čas nesmide ostati, te napokon jedva se oslobodi straha, a po tom i gadne bolesti, koja mu se je pritila.